

جنبش های اسلامی معاصر

مقدمه

جزوهای را که در پیش رو دارید جنبش های اسلامی معاصر نام دارد که در سه فصل تدوین گردیده است

فصل اول: مباحثی نظری پیرامون جنبش های اسلامی معاصر

فصل دوم: معرفی برخی از مهمترین و مآثرترین جنبش های اسلامی معاصر که در این فصل به معرفی سه جنبش "اخوان المسلمین، حزب الله و حماس" پرداخته شده است.

فصل سوم: معرفی و بررسی برخی از جنبش های منحرف اسلامی معاصر که در این فصل به دو جنبش "وهابیت و طالبان" پرداخته شده است.

امید است جزوه حاضر بتواند کمک شایانی در شناسایی جنبش های اصیل و منحرف اسلامی به خواننده گرامی بنماید.

پیشگفتار

انحطاط و عقب ماندگی داخلی و هجوم گسترده و همه جانبه استعمار غربی به جهان اسلام در قرون اخیر دو مسأله محوری و عمده با ابعاد و آثار و عوارض فکری - فرهنگی، سیاسی - نظامی و اقتصادی - اجتماعی بود که مسلمانان بلاد و اقشار گوناگون جوامع مسلمان اعم از سیاستمداران، روشنفکران، علما و متفکران را به واکنش واداشت. در پی تحولات داخلی در جهان اسلام، مسلمانان از یک طرف گرفتار فقر و فلاکت، جهل و جمود، ظلم و استبداد، فساد و تباهی و خواب و غفلت شده، در نهایت عجز و درماندگی و عقب ماندگی دست و پا می زدند و از طرف دیگر در چنان وضعیت داخلی، آنها در معرض هجوم غرب و ورود تمدن جدید غربی قرار گرفتند که با دو چهره دانش، تفکر جدید، صنعت، تکنولوژی و چهره سیاسی استعماری و غارتگرانه متوجه جهان اسلام شده بود.

این دو مسأله اساسی، یعنی انحطاط و عقب ماندگی داخلی و مسأله غرب، در پیوند تنگاتنگ با یکدیگر، مصائب و مشکلات عدیده ای را برای جوامع مسلمان در دوره معاصر به همراه داشت. در برخورد با این مسائل و در حل و رفع نابسامانیهای داخلی و هجومهای خارجی، برخی از سیاستمداران، روشنفکران، علما و متفکران و رجال دینی و سیاسی از نظر فکری یا سیاسی و یا هر دو موضعگیریهایی داشتند که عمدتاً دفاعی

و در ابعاد مختلف و با تأثیرات فراوان بود؛ هر چند که متن حوادث و تحولات سیاسی - نظامی و اقتصادی - اجتماعی داخلی در بلاد اسلامی و در ارتباط با غرب نیز در گسترش و پیشرفت این واکنشها تأثیر داشت. (۱)

واکنشها در قبال مسائل فوق و در پاسخ به سؤال «چه باید کرد؟» در سه قالب نمود یافت.

۱- پیروزی از تمدن غرب:

یعنی تأکید بر اصلاح نظام اجتماعی سیاسی و اقتصادی و آموزشی جامعه اسلامی به تقلید از اروپائیان و به پیروزی از اصول تمدن غربی .

۲- تجدید فکر دینی:

که بازگشت به اسلام و منابع اولیه آن (قرآن و سنت) و الگو قرار دادن شیوه پیامبر اسلام و خلفای راشدین را بهترین راه رفع مشکلات و ضعفهای مسلمانان و جامعه اسلامی دانستند . سید جمال الدین اسد آبادی پیشنهاد این راه بود.

۳- میهن پرستی و ناسیونالیسم:

پیروان این راه که ابتدا در مصر و سپس در سوریه و امپراطوری عثمانی و بعدها در ایران ظهور کردند، ملت و منافع ملت و وحدت ملی را بهترین شیوه پاسخگویی به ضعف و انحطاط جوامع موجود می دانستند به تدریج با عدم پاسخگویی و اقلان جنبش های ناسیونالیستی و بعضا سوسیالیستی، نیروها و فعالان فکری، سیاسی و دینی جوامع اسلامی به سوی آرمان تحول و دگرگونی اجتماعی - سیاسی از طریق دین و آموزه های آن سوق یافتند . بویژه از دهه ۱۹۷۰ به بعد و شکست سال ۱۹۶۷ میلادی اعراب ، محبوبیت ملی گرایی عربی از بین رفته و جنبش های ملی گرایانه و چپ گرایانه رنگ باختند. و بدین ترتیب اسلام گرایی و اسلام خواهی به عمده ترین و مهمترین نیروی فعال در عرصه سیاسی و اجتماعی جهان اسلام تبدیل گردید در ادامه شکل گیری و گسترش جنبشهای اسلامی دو مساله و رویداد مهم از عوامل اساسی و تاثیرگذار بودند . یکی پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷ به رهبری امام خمینی (ره) ، که در جای خود به آن خواهیم پرداخت ، و دیگری مساله فلسطین و ظهور و بروز صهیونیسم به عنوان یکی از مسائل اساسی جهان اسلام در نیمه دوم قرن بیستم می باشد . در دهه های اخیر آزادی اماکن مقدسه اسلامی از اشغال صهیونیسم در صدر اولویت های اسلام گرایان قرار داشته و موجب موضع گیریها و واکنش های متعددی در

جهان اسلام گردیده و شکل گیری جنبش های مقاومت و تأثیر گذاری بر سایر جنبش های اسلامی را در پی داشته است.

این پدیده در جوامع اسلامی نامهای متعددی چون رنسانس اسلامی، بیداری اسلامی، تجدید حیات دینی، بنیاد گرایی اسلامی، اصلاح طلبی دینی و اصول گرایی اسلامی به خود گرفته است. که در برخی موارد این واژه ها از جانب غرب بار منفی پیدا کرده و با خشونت طلبی و تروریسم معادل گرفته شده است

با رشد حرکت های اسلامی، غرب از هیچ کوششی در راه حذف و ع قیم نمودن آن فرو گذار نکرده و با بدنام کردن آنها از طریق وارد کردن تهمةهایی چون خشونت طلب، تروریست، بنیادگرا، آزادی ستیز و ... کوشیده است تا افکار عمومی را بر ضد حرکت های اسلامی بیسج کند و از این طریق زمینه ی انزوا و حذف آنها از متن جامعه و علم و سیاست و فرهنگ و ... را فراهم نماید. بدین منظور و برای ایجاد تنفر در میان مردم به بزرگ نمایی خطاهای برخی افراد و جنبش ها پرداخته و عملکرد و رویکرد آنها را نماینده ی اندیشه ی اسلام و مسلمانان و حرکت های اسلامی قلمداد می کند و می خواهد با استفاده از ذهنیت منفی مردم از اموری چون بنیادگرایی و تروریسم وجهه ی اسلام و مسلمین را لکه دار معرفی کند. این است که هیچ بعید نمی دانیم در این راه خود به تشکیل سازمانها و تشکیلات خشونت طلب دست زده و یا در انحراف حرکت های اسلامی موجود بکوشد.

در دوران معاصر جنبش های کثیری در کشورهای اسلامی مختل فی از قبیل مصر، لبنان، سوریه، فلسطین، عربستان، الجزایر، یمن، عراق، مراکش و ... شکل گرفته است. با توجه به محدودیت های موجود و گستردگی موضوع مورد بحث، در نوشتار حاضر سعی شده است تا ضمن اشاره مختصر به برخی ویژگیهای جنبش های اسلامی معاصر و نیز مباحث نظری پیرامو ن آن، تعدادی از این جنبش ها که بنظر می رسد دارای اهمیت زیادی هستند، مورد بررسی و معرفی قرار بگیرد.